

**TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI URGANCH FILIALI
JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI**

1-TOM, 4-SON. 2025

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

UDK: 617.7-036.2:616.36.865

**KO'Z KASALLIKLARINING TURLI YOSHDAGI ODAMLARI ORASIDA TARQALISHI,
NOGIRONLIKKA CHIQISH DARAJASINI O'RGANISH.**

**Niyazmetov Baxtiyer Qadamovich., Avezov Muhiddin Ikromovich-Urganch Davlat tibbiyot
instituti "Otorinolaringologiya va oftakmologiya" kafedrası dotsentlari**

**Orcid raqami: 0009-0000-6311-0770
Niyazmetov2212@gmail.com**

**Orcid raqami: 0009-0006-7430-3671
avezov_m@mail.com
UDK: 617.7-036.2:616.36.865**

Annotatsiya. Ushbu maqolada ko'z kasalliklarining Respublikamizda bolalar va katta yoshdagilar orasida tarqatilganligi, tarkibi, darajasi to'g'risida, mintaqamizda ko'z kasalliklaridan norgironlikka chiqish, ularning oldini olish borasida ilmiy ishlarning nisbatan kam ekanligini aytib o'tmoqchimiz. Shu sababli ushbu maqolada yuqoridagi muammolarni xal etish maqsadida ko'z kasalliklaridan kasallanish va norgironlikni o'rganish, ular orasida muhim profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqish bo'yicha ma'lumotlar bilan to'ldirilgan.

Kalit so'zlar: ko'z kasalliklari, norgironlik, ko'rish o'tkirligi, kasallanish, davolash usullari.

Аннотация. В данной статье мы хотели бы обсудить распределение, состав и уровень глазных заболеваний в нашей Республике среди детей и взрослых, а также относительно небольшое количество научных исследований по профилактике и лечению глазных заболеваний в нашем регионе. Поэтому, для решения вышеуказанных проблем, данная статья насыщена информацией об изучении заболеваемости и инвалидизации от глазных заболеваний, включая разработку важных профилактических мер.

Ключевые слова: глазные заболевания, слепота, острота зрения, заболеваемость, методы лечения.

Abstract. In this article, we would like to talk about the distribution, composition, and level of eye diseases in our Republic among children and adults, and the relatively small number of scientific studies on the prevention and treatment of eye diseases in our region. Therefore, in order to solve the

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI URGANCH FILIALI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

1-TOM, 4-SON. 2025

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

above problems, this article is filled with information on the study of morbidity and disability from eye diseases, including the development of important preventive measures.

Keywords: eye diseases, blindness, visual acuity, morbidity, treatment methods.

Muammoning dolzarbligi: Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida ko'z kasalliklarini aniqlash, turli davolash muolajalari yordamida davolab, asoratlarning oldini olish, ko'rish o'tkirligi va qurish maydonini o'z vaqtida korreksiya qilish, ko'z kasalliklaridan to'liq ojizlikni kamaytirish bo'yicha ko'plab ilmiy ishlar qilinmoqda (Aleksandrova L.A. 2006; Baxritdinova F.A. 2016; Vaxabova N.T. 2011). Aynqisa, miopiyalar (Eremenko E.I, va muallifdoshlar 2002; Levchenko O.G 2013; Kovalevskiy E.I 2016; Tokuyeva R.J. 2017; Gundarova R.A. va muallifdoshlar 2017; Dovgavlyuk Y.P. va muallifdoshlar 2017; Yangiyeva N.P. 2009; Tokuyeva R.J. va muallifdoshlar 2018; Mamatxo'jayeva G.N 2021; Xojibekov M.X va va muallifdoshlar 2011), nazla (Yusupov A.Y. va muallifdoshlar 2005; Soliyev M.S 2015; Nesterov A.P 2005; To'ychibayeva D.M va muallifdoshlar 2022), uveyitlar (Zaystseva N.S 2004; Baekl V.A 2002) katarakta (Soliyev I.F va muallifdoshlar 2004; Babajanov A.S va muallifdoshlar 2009) ko'z jahoratlari va infeksiyasigerpetik keratitlar (Allayarov K.B va muallifdoshlar 2009) kabi kasalliklarga tashxis qo'yish, davolash, asoratlar qolishining oldini olish va reabilitatsiya masalalari oftalmolog olimlar va yetakchi mutaxassislarining diqqat markazidadir.

Tadqiqotning maqsadi: Turli ko'z kasalliklaridan nogironlikka chiqish, uning mintaqaga xos xususiyatlarini aniqlash va baholash.

Tadqiqot materiallari: Xorazm viloyati shahar va tumanlari ambulatoriya poliklinika muassasalariga, statsionarlarga, shu jumladan, ixtisoslashgan shifoxonalarga ko'z kasalliklari bilan og'rigan bemorlarning murojaatlarini bevosita kuzatish va statistik hisobotlarni (2020-2022 y.) tahlil etish orqali hamda Xorazm viloyati klinik shifoxonasi ko'z kasalliklari bo'limi va Xorazm viloyat ko'z kasalliklari shifoxonasida 2020-2022 yillarda davolanib chiqqan bemor bolalar va katta yoshli bemorlar kasallik tarixi varaqalarining retrospektiv tarzda o'rganilishi orqali amalga oshirildi. Buning uchun kasallik tarixi varaqalaridan ko'chirma olish maqsadida ijobiy taqrizga ega maxsus «Turli ko'z kasalliklarining katta yoshdagilar o'rtasida tarqalishini o'rganish kartasi» va «Turli ko'z kasalliklarining bolalar o'rtasida tarqalishini o'rganish kartasi» tuzildi va elektron hisoblash mashinasida ishlash uchun kodlandi. Kartalarda 21-24 ta savol bo'lib, bemor va chalingan ko'z xastaligi to'g'risida to'liq ma'lumot olishga yordam berdi. Shunday qilib, viloyat bo'yicha jami 2020 yilda 78 618 ta, 2021 yilda 79 693 ta, 2022 yilda esa 83 161 ta bemorlar ko'z kasalliklari bilan ro'yxatga olingan. Bundan tashqari, kuzatuv o'tkazilgan davr mobaynida ko'z kasalliklari statsionarlarda yotib davolangan bemorlarni yoppa tekshirish natijasida jami 932 ta bemor bolalar va 4372 ta katta yoshli bemorlar o'rganildi.

Olingan natijalar: Ko'z kasalliklaridan birlamchi va qayta nogironlikka o'tkazish ko'rsatkichlarini aniqlash uchun biz tomonidan mehnatga layoqatsizlik va nogironlik guruhlarini belgilaydigan Urganch shahar tibbiy- mehnat ekspertiza komissiyasi (TMEK) da 2000-2002 yillar mobaynidagi nogironlikka chiqish darajasi o'rganildi. Buning uchun birlamchi nogironlikka chiqishni hisobga oluvchi «Nogironlikni hisobga olish varaqasi» 5 shakl va qayta nogironlikka o'tkazishni hisobga oluvchi «statistik talon» - 7 shakl o'rganib chiqildi. O'rganilgan yillar bo'yicha olingan natijalarda ishonarli farq aniqlanmagani, ko'rsatkichlar bir-biriga juda yaqin bo'lganligi sababli ma'lumotni o'zlashtirish oson bo'lishi hamda ularni qayta-qayta takrorlanishiga yo'l qo'ymaslik maqsadida faqat bir yil (2001 yil) ko'rsatkichlarini keltirib o'tishni va tahlil qilishni lozim topdik. Kuzatuv davrida jami 215 ta shaxs birlamchi nogironlikka, 1412 ta shaxs qayta nogironlikka chiqish uchun murojaat qilganlar. Ular jins, yosh tarkibi, ma'lumoti, nogironlik guruhlari va muddati hamda boshqa ko'rsatkichlar bo'yicha taqsimlab, tahlil qilindi.

Ko'z kasalliklaridan birlamchi nogironlikka chiqqan shaxslarning 120 tasi ($56,3 \pm 3,3\%$) erkaklar bo'lib, 93 tasi ($43,7 \pm 3,3\%$) ayollar bo'lgan. 2 ta murojaat qilgan shaxsga nogironlik guruhi

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI URGANCH FILIALI JANUBIY OROLBO'YI TIBBIYOT JURNALI

1-TOM, 4-SON. 2025

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

salomatligi tiklangani bois berilmaganligi sababli ularni o'rganilgan nogironlar guruhiga kiritmadik. O'rganilganlar orasida turli nogironlik guruhlariga kiruvchilarning jins va yosh bo'yicha taqsimlanganligini bilishning zarurligini hisobga olgan holda, ushbu ko'rsatkichlarni ham ko'rsatib o'tishni lozim topdik (jadval 2.3). Shuningdek, birlamchi nogironlikka chiqqan 213 nogiron orasida ijtimoiy-gigiyenik tadqiqotlar so'rov-intervyu usuli yordamida olib borildi. Qayta nogironlikka chiqqanlarning bo'lsa, 799 tasi ($55,2 \pm 1,3\%$) ayollar va 633 tasi ($44,8 \pm 1,3\%$) erkaklar bo'lgan. Qayta nogironlikka o'tkazishda murojaat qilganlarning 38 tasidan bemorlar ko'rish qobiliyati tiklanganligi sababli nogironlik guruhi olib tashlangan. Nogironlik guruhlarining yosh guruhlari va jins bo'yicha taqsimlanishi solishtirib, o'rganish maqsadida alohida keltirildi (jadval 4).

Nogironlik yoshlar bo'yicha o'rganilganda birlamchi nogironlikka chiqqanlarning yarmidan ko'pini (111 kishi $52,1 \pm 3,4\%$) yetuk yoshning ikkinchi davriga mansub (36-60 yosh) shaxslar tashkil etgan bo'lsa, $20,7 \pm 2,7\%$ ini (44 kishi) yetuk yoshning birinchi davriga mansub bemorlar (22-35 yosh) tashkil qilganlar. Keyingi o'rinlarni 16-21 yoshli o'spirin va yoshlar (31 kishi $14,6 \pm 2,3\%$) va 61-74 yoshli keksalar (25 kishi $17,7 \pm 2,0\%$) band etganlar. Shunga o'xshash ko'rsatkichlar qayta nogironlikka o'tgan bemorlar o'rtasida ham kuzatildi. Yoshlar bo'yicha qayta nogironlikka o'tgan bemorlar quyidagicha taqsimlandi: 16-21 yosh 151 ($10,7 \pm 1\%$); 22-35 yosh 379 kishi ($26,9 \pm 1,1\%$); 36-60 yosh - 818 kishi ($57,9 \pm 1,3\%$), 61-74 yosh - 51 kishi ($3,6 \pm 0,5\%$); 75 yosh va yuqori - 13 ($0,9 \pm 0,2\%$) bemor. Birlamchi nogironlikka chiqqanlar orasida erkaklar ayollarga nisbatan 1,3 marta, qayta nogironlikka o'tganlarda esa 1,2 marta ko'p. Olingan ma'lumotlar bo'yicha erkaklarning ayollarga nisbatan ko'proq nogironlikka chiqishi hamda har ikkala holatda ham 36-60 yoshdagi yetuk yoshning ikkinchi davriga mansub kishilarning ko'proq nogironlikka chiqqanlari diqqatga sazovordir. Qayta nogironlikka o'tishga asosan mehnatga layoqatli aholining ko'proq murojaat qilgani e'tiborlidir. Keksalar bu o'rinda kam foizni tashkil qilishlari fikrimizcha, ularning nogironlikni belgilash uchun murojaat qilmaganliklaridadir.

O'rganilgan barcha nogironlarning ma'lumoti bo'yicha aniqlash juda muhim bo'lib, ko'z kasalliklaridan nogironlikka chiqish sabablariga oydinlik kiritishi mumkin. Birlamchi nogironlikka chiqqan shaxslarning faqat 22 tasi ($10,2 \pm 2\%$) oliy ma'lumotli bo'lsa, 23 tasi ($10,7 \pm 2,1\%$) o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lganlar. E'tiborli joyi shuki, nogironlarning 158 tasi ($73,5 \pm 2,9\%$) o'rta ma'lumotli kishilar bo'lgan. $5,6 \pm 1,4\%$ nogironlar to'liqsiz o'rta ma'lumotga ham ega bo'lmaganlar. Birlamchi nogironlikka chiqqan bemorlarning ko'pchiligini o'rta ma'lumotga ega bo'lgan yetuk yoshdagilar (22-60 yosh) tashkil etganlar. Qayta nogironlikka o'tkazish uchun murojaat qilganlarning $5,8 \pm 0,6\%$ i (81 nogiron) oliy ma'lumotli, $10,5 \pm 0,8\%$ i (148 nogiron) o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lganlar, qolgan nogironlar ($83,8 \pm 0,9\%$ 1183 nogiron) o'rta ma'lumotli bo'lganlar. Eng ko'p nogironlar o'rta ma'lumotli yetuk yoshning ikkinchi davriga mansub (36-60 yosh) shaxslar ekanligi aniqlandi (658 nogiron). Birlamchi va qayta o'tkazilgan nogironlar o'rtasida oliy va o'rta maxsus ma'lumotlilarning kam bo'lishi bolalikdan kasallik tufayli ma'lumot ola bilmasligi deb hisoblaymiz. Oxirgi bosqichda ko'z kasalliklarining kelib chiqishi va rivojlanishiga sababchi bo'lgan mezonlar aniqlandi, birlamchi profilaktik tadbirlar ishlab chiqildi va sog'liqni saqlash amaliyoti uchun tavsiyalar belgilandi.

XULOSA

- Katta yoshdagilarda ko'z kasalliklari rivojlanishiga ta'sir qiluvchi asosiy ijtimoiy- gigiyenik omillar sifatida «ish faoliyati», «oila daromadi», «turar joyning sanitariya texnik ta'minlanganligi» omillarni ko'rsatib o'tamiz. Katta yoshdagilarda orasida birlamchi nogironlikda chiqishda asoshan ($75,8 \pm 2,7\%$) II guruh nogironligi tayinlangan, ular orasida 36-60 yoshli-tar ko'pchilikni tashkil etganlar.
- Ko'z kasalliklaridan birlamchi nogiron-tikka chiqishda eng ko'p uchraganlari yuqori darajali miopiya va tur parda egeniratsiyasidir. Miopiyadan nogironlikka chiqish 16-60 yoshli bemorlarda, ipermetropiyadan esa faqat 36-60 yoshlilarda uchradi.

TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI URGANCH FILIALI JANUBIY OROLBO‘YI TIBBIYOT JURNALI

1-TOM, 4-SON. 2025

14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI ISSN: 3093-8740

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Дейнего В.Н., Капцов В.А. Гигиена зрения при светодиодном освещении. Современные научные представления // Гигиена и санитария. – Москва, 2014. – Т.93. - №5. – С.54-58.
2. Джалилов Э., Мамедова Г.Б., Расулова Н.Ф., Назарова Н.Б. Организация мониторинга заболеваемости органа зрения у детей от родственных браков, обучающихся в школе-интернате слепых и слабовидящих // Молодой учёный. - Казань, 2015. - №2 (82). - С.58-60.
3. Еременко К.Ю. Федорищева Л.Е., Александрова Н.Н. Особенности гемодинамики глаз у детей с прогрессирующей миопией // Материалы IX съезда офтальмологов России. - М., 2010. - С.127.
4. Еременко К.Ю., Киричук В.Ф. Результаты определения функционального состояния органа зрения у детей и подростков г. Саратова // Физиология адаптации: Материалы 2-й Всероссийской научно-практической конференции. – Волгоград, 2010. - С.377-379.
5. Ермолаев А.В. Социологическое обоснование комплекса мероприятий по профилактике глазной патологии у детей (по материалам г. Астрахани). – Дисс... канд.мед.наук. – Волгоград, 2004. – 182 с.
6. Ермолаев А.В., Ермолаев С.В. Состояние и перспективы развития детской офтальмологии // Успехи современного естествознания. – Москва, 2008. - №2. – С.36-39.
7. Жаров В.В. Способ профилактики и лечения синдрома зрительного утомления // Сибирский медицинский журнал. - Томск, 2004. - №1. - С.54-57.
8. Зайнутдинова И.И., Сайфуллина Ф.Р., Даутов Ф.Ф. Особенности рефракции органа зрения школьников, проживающих и обучающихся в районе с высокой интенсивностью автотранспорта // Казанский медицинский журнал. – Казань, 2012. - №2. - С.276–278.
9. Зохидов Б.О. Ранняя диагностика и лечение заболеваний органа зрения у новорожденных с перинатальной патологией // Педиатрия. – Ташкент, 2003. - №3-4. - С.88-90.
10. Иванова И.В. Аномалии рефракции у школьников - распространенность и влияние на качество жизни ребенка // Российский педиатрический журнал. – Москва, 2007. - №6. - С.17-20.
11. Исаханов А.Л. Гигиенический аспект в проблеме нарушения зрения школьников // Материалы научно-практической конференции. Успехи современного естествознания. – Москва, 2006. - №3. – С.43.
12. Кашура О.И., Егоров В.В., Смолякова Г.П. Эффективность функциональной реабилитации зрительных расстройств у школьников младших классов // Российская педиатрическая офтальмология. - 2012. №1. – С.22-25.
13. Конева Л.В. Медико-социальное исследование заболеваний органа зрения у детей. Автореферат дисс. ... к.м.н. – Санкт-Петербург, 1996. – 15 с.
14. Ковалев В.А. Методика профилактики зрительного утомления и развитие зрительных способностей. – Москва, Просвещение, 2010. – 216 с.
15. Колен Д. (Франция) Распространенность глазных болезней у детей // Вестник оптометрии. – 2011. - №1. - С.34-38.